

6. SINIF

TÜRKÇE

SINIF İÇİ ETKİNLİK KİTABI

YAZAR

DUYGU SIRAKAYA ÇAVUŞ

 **Yeni Maarif
Modeli'ne Göre**
Hazırlanmıştır.

Öğrenci
Merkezli
Etkinlikler

Yaşantı
Temelli
Öğrenme

Bağlam
Temelli
Öğrenme

Açık Uçlu
Sorular

Detaylı
Video
Çözümler

Bilgi
Kutuları

Etkileşimli
Tahta
Desteği

İŞ BİRLİĞİ İLE

3D
YAYINLARI

**MUSTAFA KEMAL
ATATÜRK**

İ S T İ K L Â L M A R Ş I

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül... ne bu şiddet bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl,
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim; bendimi çiğner, aşarım;
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garb'ın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar;
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imânı boğar,
"Medeniyet!" dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın...
Kim bilir, belki yarın... belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri "toprak!" diyerek geçme, tanı!
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehîd oğlusun, incitme, yazıktır atanı;
Verme, dünyâları alsan da, bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ?
Şühedâ fışkıracak, toprağı sıksan şühedâ!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Hudâ,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyâda cüdâ.

Ruhumun senden, İlahî, şudur ancak emeli:
Değmesin ma'bedimin göğsüne nâ-mahrem eli!
Bu ezanlar-ki şehâdetleri dînin temeli
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli

O zaman vecd ile bin secde eder –varsa- taşım;
Her cerîhamdan, ilâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır rûh-i mücerred gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek Arş'a değer, belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl;
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl:
Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

MEHMET AKİF ERSOY

ön söz

Saygıdeğer Meslektaşlarımız ve Değerli Öğrenciler,

“Her metnin içinde ipuçları saklı, her soruda bir keşif var. Hazırsan Türkçeyi ezberleyerek değil, anlayarak çözmeye başlıyoruz.”

Türkçe, yalnızca kuralların ezberlendiği bir ders değildir; düşünmenin, hissetmenin ve kendini ifade etmenin yoludur. Elinizdeki bu kitap, bilgiyi sadece hatırlamak için değil; anlamak, yorumlamak ve hayata katmak için hazırlandı.

Bu kitapta;

Okuduğunuzu yüzeyde değil, derinlemesine anlamanızı sağlayan metinler, ezberi değil, düşünmeyi ve keşfetmeyi teşvik eden sorular, dilin dört temel becerisini (okuma, yazma, konuşma, dinleme) geliştiren etkinlik temelli çalışmalar yer alıyor. Her etkinlik, bilgiyi bir “sonuç” olarak değil; bir başlangıç noktası olarak görmenizi sağlamak için tasarlandı. Cevabı bulduğunuzda değil, sorguladığınızda ve düşündüğünüzde öğrenme gerçekleşir. İşte bu kitap, tam da bu anlayışla oluşturuldu.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli’nin temelinde; bilginin ezberletilerek değil, anlamlandırılarak kazandırılması anlayışı yatmaktadır. Bu kitap, öğrencileri sadece doğru seçeneğe ulaştırmayı değil, neden o seçeneği seçtiklerini sorgulatmayı, her metni bir “bilgi deposu” değil, bir düşünme zemini olarak görmeyi hedeflemektedir.

Her bölümdeki sorular; yorumlama, çıkarım yapma, neden-sonuç kurma gibi yüksek düzey düşünme becerilerini destekleyecek şekilde tasarlanmıştır. Etkinlikler, öğrencilerin öğrendiklerini günlük yaşamla ilişkilendirmelerini sağlar.

Bu kitap, öğrenmeyi pasif bir aktarım değil, etkileşimli ve anlamlı bir süreç hâline getirir. Ezber unutulur ama anlayarak öğrenilen bilgi, hayata karışır. İşte bu kitap, o karışımı sağlamak için sizin kılavuzluğunuzda öğrencilere eşlik edecek bir yol arkadaşıdır.

Bu kitabın hazırlanmasında büyük emeği olan 3D Yayın Müdürü Emre ERDOĞAN’a, Ürün Koordinatörümüz Fatmanur YILDIRIM’a ve dizgi sürecini yöneten Berkay AYDONAT’a teşekkür ederim.

Ezberin değil, anlayışın izinde bir Türkçe serüvenine başlıyoruz.

İlk sayfayı çevirin, ipuçları sizi bekliyor!

Duygu SIRAKAYA ÇAVUŞ

OR BU KİTAPTA SENİ NELER BEKLİYOR YOR BU KİTAPTA SENİ NELER BEKLİYOR

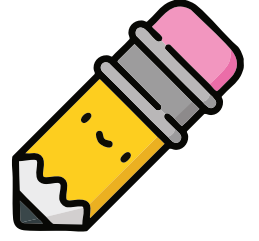
ÖĞRENCİ MERKEZLİ ETKİNLİKLER

Bu bölümde öğrencilerin aktif katılımını sağlayan, yaparak-yaşayarak öğrenmeyi destekleyen etkinlikler yer alır. Öğrencilerin eleştirel düşünme, problem çözme ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeyi amaçlar.

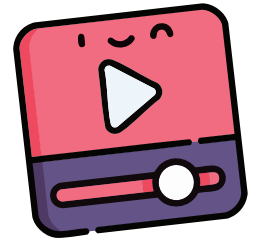
AÇIK UÇLU SORULAR

Öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştiren, tek bir doğru cevabı olmayan, derinlemesine analiz ve değerlendirme yapmalarını sağlayan sorulardır. Bu sorular öğrencilerin özgün fikirler üretmesine ve farklı bakış açıları geliştirmesine olanak tanır.

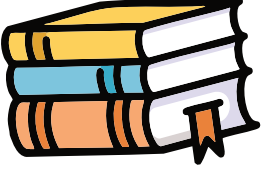
DETAYLI VIDEO ÇÖZÜMLER

Uzman öğretmenler tarafından hazırlanan bu videolarda, konuların adım adım açıklamaları ve farklı soru tipleri için çözüm stratejileri sunulmaktadır. Görsel ve işitsel öğrenmeyi destekleyen içerikler, öğrencilerin zorlandıkları noktalara özel vurgular yapılarak hazırlanmıştır. Bu sayede öğrenciler, kendi öğrenme hızlarında tekrar yapabilir ve anlamadıkları konuları pekiştirebilirler.

BU KİTAPTA SENİ NELER BEKLİYOR

BU KİTAPTA SENİ NELER BEKLİYOR

BİLGİ KUTUSU

İçerik çerçevesi sınırları içinde öğrenme sürecinde ele alınması gereken konu anlatımının detaylı bilgi kümeleri şeklinde sunulduğu bölümlerdir.

ÇALIŞMA KİTABI YÖNLENDİRMESİ

Öğrencilerin işledikleri konuları daha iyi kavrayabilmeleri için önemli bir rehber işlevi görmektedir. Her bölümün sonunda bulunan bu görsel, öğrencileri çalışma kitabındaki ilgili etkinliklere yönlendirir. Farklı soru türleri ve alıştırmalarla zenginleştirilmiş etkinlikler, konuların sistemli bir şekilde tekrarlanmasını ve pekiştirilmesini sağlar. Düzenli kullanıldığında öğrencilerin akademik başarısını artıran bu sistem, öğrenme sürecini daha etkili kılmaktadır.

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1

SÖZCÜKTE ANLAM

Çok Anlamlılık, Kalıplaşmamış Söz Grupları ve Çağrıştıran Sözcükler	8
Gerçek (Temel), Mecaz, Terim Anlam	14
Sözcüğün Kavram Alanına Giren Sözcükler I	20
Sözcüğün Kavram Alanına Giren Sözcükler II	26

BÖLÜM 2

CÜMLEDE ANLAM

Örtülü Anlam, Anlamlı ve Kurallı Cümle Oluşturma, Cümleden Çıkarılabilecek Yargılar	36
Neden-Sonuç, Amaç-Sonuç, Koşul-Sonuç Cümleleri	40
Karşılaştırma, Benzetme, Örneklendirme ve Abartma Cümleleri	44
İhtimal (Olasılık), Tahmin, Gereklilik, Gerçekleşmemiş Beklenti, Terk Edilmiş Alışkanlık, Eleştiri, Varsayım ve Öneri Cümleleri	48
Öznel-Nesnel ve Nitel-Nicel Anlamlı Cümleler	50
Gerçek ve Hayal Ürünü Unsurlar	52
Duygu Belirten İfadeler	54

BÖLÜM 3

METİNDE ANLAM

Metnin Konusu ve Başlığı, Anahtar Sözcükler	58
Ana Düşünce-Ana Duygu	62
Söz Sanatları ve Şiirin Biçim Özellikleri	66
Yardımcı Düşünce ve Metinle İlgili Sorular	70
Paragraf Türleri ve Düşünceyi Geliştirme Yolları	72
Metnin Yapısı, Geçiş ve Bağlantı İfadeleri	76
Metin İçi ve Metinler Arası Karşılaştırma	82
Metin Türleri	84
Hikâye Unsurları ve Anlatıcı Türleri	88

BÖLÜM 4

SÖZEL MANTIK-MANTIKSAL MUHAKEME

Sıralama Mantığı, Tablo Oluşturma (Yerleştirme, Eşleştirme Mantığı), Çıkarım Yapma, Muhakeme, Akıl Yürütme	92
--	----

BÖLÜM 5

GÖRSEL YORUMLAMA, GRAFİK-TABLO OKUMA

Görsel, Grafik, Tablo, İnfografik Okuma, Harita ve Kroki Yorumlama	100
--	-----

BÖLÜM 6

İŞLEV TEMELLİ DİL YAPILARI VE SÖZ VARLIĞI

Kök, Yapım Eki, Çekim Eki	110
Yardımcı Ünsüz ve Ses Olayları	114
Özne-Yüklem Uyumu	120

BÖLÜM 7

YAZIM KURALLARI

Büyük Harflerin Yazımı	124
Sayıların Yazılışı	130
Bağlaç Olan da/de'nin ve Bulunma Durumu Eki -da/-de/-ta/-te'nin Yazılışı, Bağlaç Olan ki'nin ve Ek Olan "ki"nin Yazılışı, Soru Eki mı/mi/mu/mü'nün Yazılışı	132
Kısaltmalar	138
Ses Olayları Kurallarına Uyulmamasından Kaynaklanan Yazım Yanlışları	142

BÖLÜM 8

NOKTALAMA İŞARETLERİ

Nokta, Virgül, Soru İşareti, İki Nokta, Üç Nokta, Ünlem İşareti, Kısa Çizgi, Uzun Çizgi, Eğik Çizgi, Kesme İşareti	144
--	-----

SÖZCÜKTE ANLAM

1

İÇERİK ÇERÇEVESİ

- Çok Anlamlılık, Kalıplaşmamış Söz Grupları ve Çağrıştıran Sözcükler
- Gerçek (Temel), Mecaz, Terim Anlam
- Sözcüğün Kavram Alanına Giren Sözcükler I
- Sözcüğün Kavram Alanına Giren Sözcükler II

ÖĞRENME ÇIKTILARI

T.0.6.5. - Metinde geçen anlamını bilmediği söz varlığı unsurlarının anlamını tahmin edebilme

T.0.6.21. - Metinden hareketle söz varlığını geliştirmeye yönelik çözümler yapabilme

Anahtar Kavramlar

Sözcük, anlam, çağrışım, bağlam

Cevap Anahtarı ve Video Çözümlere ulaşmak için QR kodu okutunuz.

ÇOK ANLAMLILIK,
KALIPLAŞMAMIŞ SÖZ
GRUPLARI VE ÇAĞRIŞTIRAN
SÖZCÜKLER

BİLGİ
KUTUSU

Bir sözcüğün farklı cümlelerde farklı anlamlar yüklenmesine “çok anlamlılık” denir.

Örnek

“Ateş” sözcüğünün TDK Güncel Türkçe Sözlük’te verilen numaralanmış anlamlarını inceleyiniz.

Güncel Türkçe Sözlük

“Ateş”

- 1. İsim** Yanıcı cisimlerin tutuşmasıyla beliren ısı ve ışık; od, nar:
“Bu eller, vücuda getireceği tesirle duman ve ateş içinde, bütün bir memleketin son feryadını uyandırarak soğuyup donabilirdi.” - Hamdullah Suphi Tanrıöver
- 2. İsim** Tutuşmuş olan cisim.
- 3. İsim** Isıtmak, pişirmek için kullanılan yer veya araç:
Yemeği ateşten indirdim.
- 4. İsim** Patlayıcı silahların atılması:
Top ateşi geceye kadar sürdü.
- 5. İsim** Genellikle hastalık etkisiyle artan vücut sıcaklığı:
“Ateşi kırktan aşağıya düşmezdi.” - Sait Faik Abasıyanık
- 6. İsim** Öfkeden dolayı oluşan kızgınlık:
“Fırlayıp ayağa kalkmış, bir duvara yaslanarak ateş fışkıran gözlerle onu seyre başlamıştı.” - Tarık Buğra

Uyarı : Sesteş sözcükler çok anlamlılık oluşturmaz çünkü çok anlamlı sözcükler arasında anlam bakımından çağrışım olmalıdır.

Bir sözcüğün hangi anlamda kullanıldığını bulmak için o sözcüğün yerine aynı anlamı karşılayacak başka bir sözcük ya da sözcük grubu getirilmelidir. Böylece sözcüğün hangi anlamda kullanıldığı ya da kaç farklı anlamda kullanıldığı ortaya çıkar.

1 Aşağıdaki cümlelerde “vurmak” sözcüğünün numaralanmış cümlelerde kazandığı anlamları bularak aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

Cümleler	Anlamlar
1. Müdürün odasının kapısına vurup içeri öyle girdi.	a. Olumsuz yönde etkilemek
2. Yıkık damından içeriye parça parça güneş vurur.	b. Bir yere bir şey sürmek
3. Kriz, sağlık sektörünü de vurdu.	c. Olduğundan başka biçimde görünmek
4. Duvara bir kat daha boya vurmak gerek.	ç. Ses çıkarmak için bir şeyi başka bir şey üzerine hızlıca çarpmak
5. Deliliğe vurup yaptıklarını affettirmeye çalıştı.	d. Üzerinde görünmek, üzerine düşmek, yansımak, aksetmek

1

2

3

4

5

2

Aşağıda anlamları verilen ve harfleri karışık yazılmış sözcükleri bularak şifreyi çözünüz.

Anlam	Karışık Yazılış	Doğru Yazılış
Geleneğe dayanan, gelenekle ilgili olan	nekgeleles	_____4
Deneyim	tcreübe	_____3
Duygu ve düşünceleri göze ve gönle hitap edecek şekilde söz, yazı, resim, heykel vb. ile ifade etme konusundaki yaratıcılık	atsna	_____2
Acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi	bısar	_____6
Bir şeyin olabilmesi durumu, olabilirlik; ihtimal	lıkolsıa	_____5
Mesleği bilgi öğretmek olan kimse; hoca, muallim, muallime	menretöğ	_____1

ŞİFRE:

1	2	3	4	5	6

3

Candan özge candır bana

Kitaplar dostluktan yana

Yol gösterir tüm cihana

Kütüphane dünyam benim

Anlamı verilen sözcükleri dizelerden bulunuz. Boşluklara uygun sözcükleri yerleştiriniz.

_____ : İnsanın kendi varlığı, özü

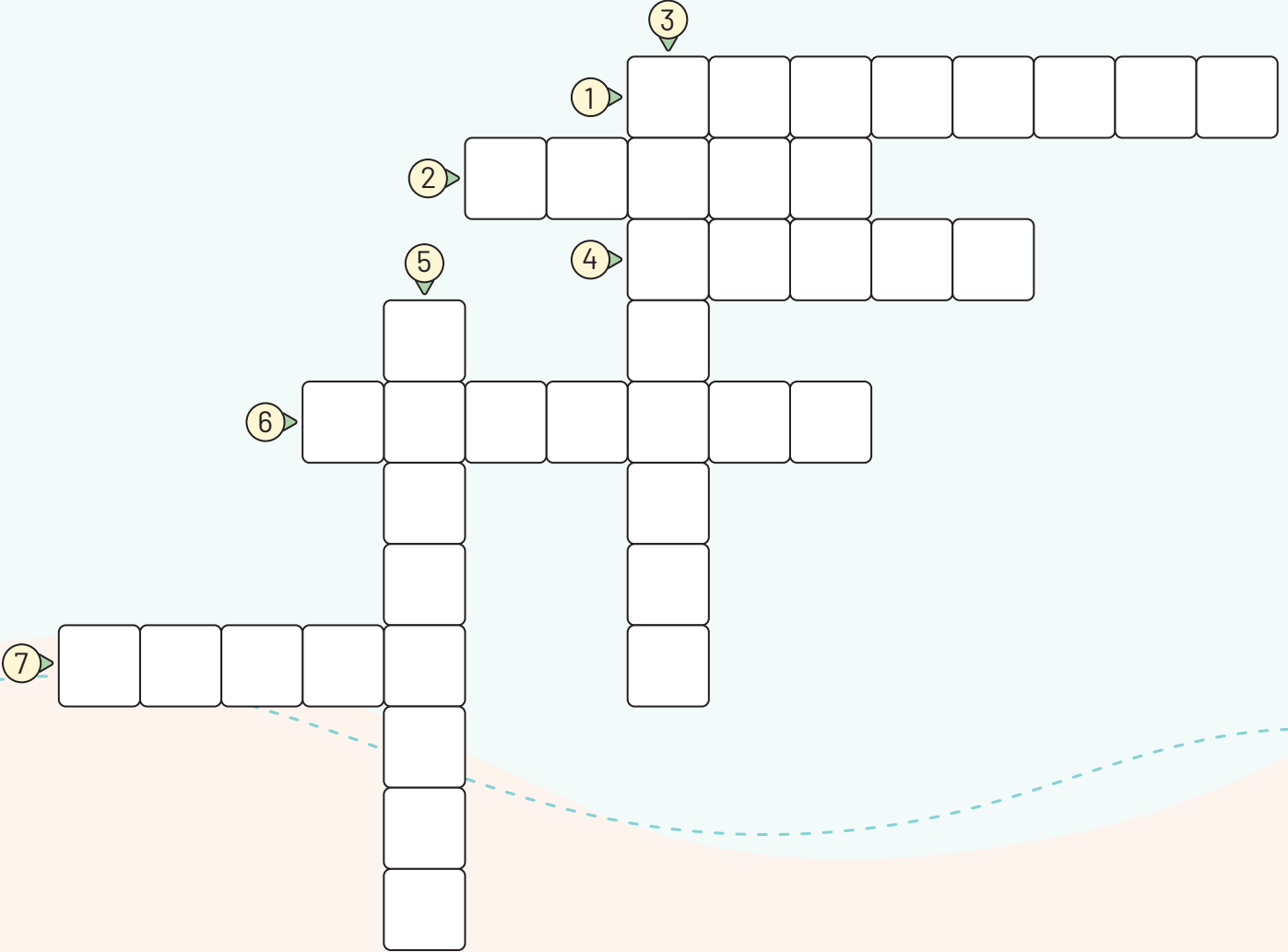
_____ : Ciltli veya ciltsiz olarak bir araya getirilmiş, basılı veya yazılı kâğıt yaprakların bütünü

_____ : Dünya

_____ : Kuruluş amaç ve görevine uygun kitap, film, plak vb. her türlü kayıtlı bilgi kaynağını toplayan, düzenleyen ve bilgi gereksinimi olan kullanıcının etkin biçimde hizmetine sunan kuruluş

- 4 Kitap, bizi avuttuğu gibi yükseltir de. Kısa hayatında insanın edindiği tecrübeler ne kadar azdır! Oysaki şiirler ve romanlar, yaratıcılarının türlü iç tecrübeleriyle kaynaşır. Onlarla zenginleşir, onlarla eksiklerimizi gideririz. Bir şeyler öğrenmek için roman veya şiir okunduğunu sanmıyorum. Sanatçı bir şeyler öğretmek, bazı doğruları göstermek için yazmamıştır ki okuyucu öğrenmek için okusun! Fikir eseri ile sanat eserinin ayrıldığı nokta burada!

Metinde geçen sözcüklerden bazılarının anlamı aşağıda verilmiştir. Bu anlamlardan hareketle bulmacayı çözünüz.

Soldan Sağa

1. Bilgi edinmek, bellemek
2. Hakikat olan şey
4. İnsanın veya çevrenin karakterlerini, göreneklerini inceleyen, serüvenlerini anlatan, duygu ve tutkularını çözümleyen, kurmaca veya gerçek olaylara dayanan uzun edebî tür
6. Güzel sanatların herhangi bir dalında yaratıcılığı olan, eser veren kimse; sanat adamı
7. Yaşam

Yukarıdan Aşağıya

3. Bir kimseye bir konuda bilgi kazandırmak
5. Yaratma yeteneği olan, mucit

5

saygılı

yenilemekten

yaratıcı

değiştirir

aynı

kavrar

değişmek

taklit etmenin

sınırsızlığını

Aşağıdaki metinde boş bırakılan yerlere kutucuktaki sözcüklerden uygun olanları yerleştiriniz.

Gerek bilim gerekse sanat alanında _ _ _ _ _ düşüncenin sürekliliği ancak okumakla sağlanabilir. Okumakla kendini _ _ _ _ _ uzak bilim insanı, dönüp dönüp _ _ _ _ _ şeyleri söylemek zorunda kalır. Saplantılardan, hoşgörüsüzlükten kurtulamaz. Okumayan sanatçı; bildiği, tanıdığı birkaç büyük ustayı _ _ _ _ _ ötesine geçemez. Yalnız bilim insanlarıyla sanatçılara değil, toplumda değişik alanlardaki kişilere de bilginin _ _ _ _ _ , insanın baş erdemi hoşgörüyü ancak okumak öğretir. Kişi, okurken kendi dışındaki inançlara, bakış biçimlerine, duygulara, düşüncelere _ _ _ _ _ davranmanın önemini gitgide daha çok _ _ _ _ _ . Kişinin düşüncesi, duyguları yeni bilgilerle sürekli değişir, parıltı kazanır. Evet, okumak _ _ _ _ _ bizi. _ _ _ _ _ ise yaratıcı kılar.

6

Aşağıdakilerin hangisinde anlamı verilen sözcük ve karşılaştığı görsel birbiriyle uyuşmamaktadır? "✓" ile işaretleyiniz.

Herhangi bir sebeple
çökmek, göçmek; inmek

Söz ve düşüncüyü özel işaret
veya harflerle anlatmak

Adım atışlarını artırarak
ileri doğru hızla gitmek

Kendini bilmez duruma
gelmek, kendinden geçmek

Kalıplaşmamış Söz Grupları

Birden çok sözcükten oluşan ve anlamca bir durumu, kavramı, nesneyi yansıtan her söz birliği, bir sözcük grubudur. Bir yazar, kalıplaşmış sözcük gruplarının (ikileme, deyim, atasözü) dışında kendisi de sözcüklere farklı anlamlar yükleyerek yeni sözcük grupları oluşturabilir. Bu sözcük gruplarının anlamlarına sözlüklerde yer verilmez. Bunlar, kullanıldıkları metinde özel bir anlamı karşılayarak yazarın iletmek istediği yargıyı aktarır.

Örnek

Emeklemeden koşmak istemek de nedir? Hiç anlamıyorum. Önce iyi bir eğitim al, işin ehillerini dinle değil mi? Emek olmadan yemek olur mu hiç?

Bu metindeki altı çizili sözle acemilik çekilmeden ustalaşılmayacağı anlatılmak istenmiştir.

- 7 “Saatleri Ayarlama Enstitüsü” romanı edebiyatımızın zamana karşı değerini yitirmeyen eserlerinden biridir. Eserin okuyucusunun ilgi alanına göre anlamlandırılabileceği bir derinliği vardır. Ahmet Hamdi Tanpınar’ın bu ölümsüz romanını bir tarihçi okursa tarihe, bir sosyolog okursa sosyolojiye, bir psikolog okursa psikolojiye, bir yönetim bilimci okursa yönetim bilimine ait unsurlar bulur.

Bu metindeki altı çizili sözle eserin hangi yönüne vurgu yapılmıştır?

- A) Özgünlüğüne B) Etkileyciliğine C) Kalıcılığına D) Evrenselliğine

- 8 Aşağıdaki metinlerde altı çizili söz gruplarının anlamlarını boş bırakılan yerlere yazınız.

Anlayışı derinleştirmeden, sistemdeki bozuklukları tespit etmeden sürekli papağan edasıyla görüneni söylemek ne kadar doğru olabilir ki? O zaman sadece eskiyi tekrarlamış olmaz mıyız?

Eserleriyle topluma ve insana ayna tutan bir yazar, yaşamı satırlara sığdıran bir usta kalem... Edebiyat dünyamızda iz bırakan öykücü ve romancı Bahaeddin Özkış’ı vefatının 49. yıl dönümünde anmak için buluşuyoruz.

Uzun yıllar boyunca kent hayatına dair yaptığım gözlemlerin ve gördüğüm sorunların çeşitli vesilelerle ifade edilmesinin dostlarım, arkadaşlarım ve meslektaşlarımla hep tartıştık. Geçmişin, geleceğin insanının ihtiyaçları açısından yararlanılabilir bir hazine, yeni kullanım ve tasarımlar için zengin bir ilham kaynağı olduğuna inanıyorum. Geçmişin bilgi birikiminden yararlanmak için doğal olarak gündelik hayatı, yaşayan halkı ve ihtiyaçlarını iyi bilmek ve kültürel devamlılık duygusunu kaybetmeden yeni ihtiyaçlara yeni çözümler üretecek tasarımlar yapmak gerektiğini düşünüyorum. Ancak ne yazık ki kentsel dönüşümler, paldır küldür bir kentleşmenin örneği olmaktan öteye gidemiyor.

Çağrıştıran Sözcükler

Birbirini çağrıştıran sözcükler, farklı anlamlar taşıdıkları hâlde aynı ya da benzer işlevi gören, birbiriyle ilişkili olan sözcükler ya da ifadelerdir.

Örnek

Okul, sınıf, tahta, sıra, öğretmen, öğrenci vb. sözcükler, eğitim ile ilgili oldukları için birbirini çağrıştırır.

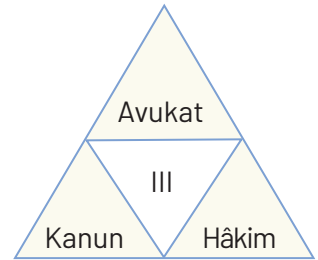
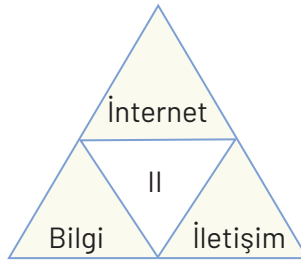
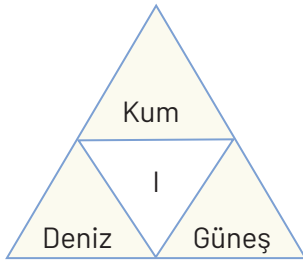
9 Aşağıdaki sözcüklerin hangi kavram alanına girdiğini altında boş bırakılan alana yazınız.

a. Perde / Dekor / Kostüm b. Doktor / Hemşire / Hasta c. Anne / Baba / Çocuk ç. Gül / Lale / Sümbül

10 Aşağıdaki görselleri karşılayan sözcüklerin çağrıştırdığı sözcükleri altlarına yazınız.

11 Aşağıdaki şekillerde numaralanmış bölümlere çevresindeki sözcüklerin çağrıştırdığı en uygun kavram yazılmak istenmektedir.

Buna göre numaralanmış yerlere getirilecek kavramlar aşağıdakilerin hangisinde doğru verilmiştir?

	I	II	III
A)	Tatil	Radjo	Terazi
B)	Yaz	Bilgisayar	Mahkeme
C)	Yağmur	Televizyon	Savcı
D)	Fırtına	Sosyal medya	Suçlu

GERÇEK (TEMEL), MECAZ, TERİM ANLAM

BİLGİ KUTUSU

Gerçek (Temel) Anlam

Bir sözcüğün TDK Güncel Türkçe Sözlük'teki ilk anlamı veya bu anlama bağlı olarak cümlede kazandığı yeni anlamlara "gerçek (temel) anlam" denir.

UYARI: Dilimizdeki sözcükler, kullanıldıkları cümlelerde yeni anlamlar kazanabildiği için bazı sözcüklerin birden fazla gerçek anlamı bulunabilir.

UYARI: Akla gelen ilk anlamı birden fazla olan sözcükler, eş sesli (sesteş) sözcüklerdir.

Örnek

Soğuk

Isısı düşük olan, sıcak karşıtı - Alnımda soğuk bir el ateşim var mı diye bakıyordum.
Üşütecek derecede ısısı olan - Güneşli, soğuk bir gündü.

Ağız

Yüzde, avurtlarla iki çene arasında bulunan, ses çıkarmaya, soluk alıp vermeye yarayan ve besinlerin sindirilmeye başlandığı organ - Ağzına attığı leblebinin bayat olduğunu söyledi.
Kapların veya içi boş şeylerin açık tarafı - Şişeyi ağzına kadar doldurmasan kolay taşırdın.
Bir akarsuyun denize veya göle döküldüğü yer - Derenin ağzında garip şeyler görmüş.
Giriş yeri - Tünelin ağzında büyük bir kaza olmuş.

BİLGİ KUTUSU

Mecaz Anlam

Bir sözcüğün ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamının dışında kullanılmasıyla ortaya çıkan yeni anlamına "mecaz anlam" denir.

Örnek

Soğuk

Duygudan, sevgiden yoksun olan, yakın ve içten olmayan; ilgisiz - Soğuk bir şekilde selamlaştıktan sonra oradan ayrıldım.
Sevimsiz veya yersiz; antipatik - Bu yaptığı soğuk şakalar, iyiden iyiye canını sıkmaya başlamıştı.

Yüksek

Erdemli - Onunki yüksek bir gururun göstergesiydi.
Toplum içinde para, ün vb. bakımından üstünlüğü olan - Yüksek sosyetedeki insanlar ancak böyle tavırlar sergiler.

- 1 Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerin gerçek anlamda mı, mecaz anlamda mı kullanıldıklarını uygun yerlere işaretleyerek belirtiniz.

Cümle	Gerçek Anlam	Mecaz Anlam
a. Naci, masasındaki <u>gazete</u> manşetlerine ibret ve hayretle bakıyordu.		
b. İki ülke arasındaki <u>sınıra</u> tel örgü çekilecekti.		
c. Bu işte onun da <u>parmağı</u> olduğu herkes tarafından biliniyordu.		
ç. Mahalledeki kaçak yapıların hepsi <u>yıkıldı</u> .		
d. Okulumuzda en <u>renkli</u> öğretmenlerden biridir Muazzez Hanım.		
e. İlber Ortaylı, Türkiye'nin yetiştirdiği en değerli <u>beyinlerden</u> biridir.		
f. Böyle <u>keskin</u> bir zekâ kesinlikle değerlendirilmeli, boşa harcanmamalı.		
g. <u>Ağır</u> adımlarla içeri girdi ve başköşeye kuruldu.		
ğ. Sabahın ilk ışıklarıyla birlikte kuş <u>sesleri</u> duyulmaya başlandı.		
h. Bu işin <u>kokusu</u> yakında elbet çıkar.		

- 2 Aşağıdaki cümlelerde geçen yargılar doğruysa "doğru", yanlışsa "yanlış" kutucuğunu "✓" ile işaretleyiniz. Cevap yanlış ise doğrusunu yazınız.

"Küçük çocuğun bakımını da ona yüklemişler." cümlesinde "yüklemek" sözcüğü gerçek anlamda kullanılmıştır.

☒ DOĞRU ☐ Yanlış

Doğrusu, _____

☒ YANLIŞ ☐ Doğru

Doğrusu, _____

"Millet olma bilincinin yeşerdiğini görmemek mümkün mü?" cümlesinde "yeşermek" sözcüğü "canlanmak, yeniden ortaya çıkmak" anlamda kullanıldığı için mecazdır.

☒ DOĞRU ☐ Yanlış

Doğrusu, _____

☒ YANLIŞ ☐ Doğru

Doğrusu, _____

BİLGİ KUTUSU

Terim Anlam

Bir sözcüğün bilim, sanat, spor ya da meslek dallarıyla ilgili özel ve belirli bir anlamda kullanılmasıyla kazandığı anlama "terim anlam" denir.

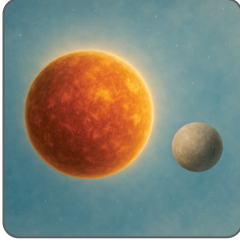
UYARI: Bir sözcük, farklı alanlarla ilgili terim olarak kullanılabilir ayrıca sözcüğün hem gerçek hem mecaz hem de terim anlamı bulunabilir.

- Bizim perdeler, yeni taşındığımız eve uzun geldi. (Gerçek)
- Mesajı okuyunca gözlerindeki perde kalkacaktır onun da. (Mecaz)
- Gözlerine perde inen dedem ameliyat oldu. (Terim)

UYARI: Bir sözcüğün terim olup olmaması, kullanıldığı cümleye göre değişir.

- Hücre, bir canlının en küçük birimidir. (Terim anlam)
- Suçluyu bütün gece hücrede bekletmişler. (Gerçek anlam)

3 Aşağıdaki metinde geçen terim anlamlı sözcüklerden bir terim sözlüğü oluşturunuz.

Merkür konum itibarıyla Güneş'e en yakın gezegen olsa da aslında en sıcak gezegen değildir. Merkür'de atmosfer yoktur. Bu gezegen Güneş'le karşı karşıya kaldığında sıcaklığı 425 dereceye kadar çıkar. Ancak bu gezegende geceleri sıcaklık -180 dereceye kadar düşebilir. Venüs ise atmosferinde bulunan ve yoğun karbondioksit içeren bulutların sera etkisinden dolayı sıcaklığı tutar. Bu nedenle sıcaklık 500 dereceye kadar çıkar.

4 "Kök" sözcüğünün aşağıdaki cümlelerde kullanıldığı anlamları (gerçek, mecaz, terim) yazınız.

a. "Ormanlık" sözcüğünün kök bölümü "orman"dır.

b. Yaşanan kötü olaylar ailemizi kökünden sarsıyordu.

c. Bitki köklerini toprakla buluşturan etkinliğe katıldık.

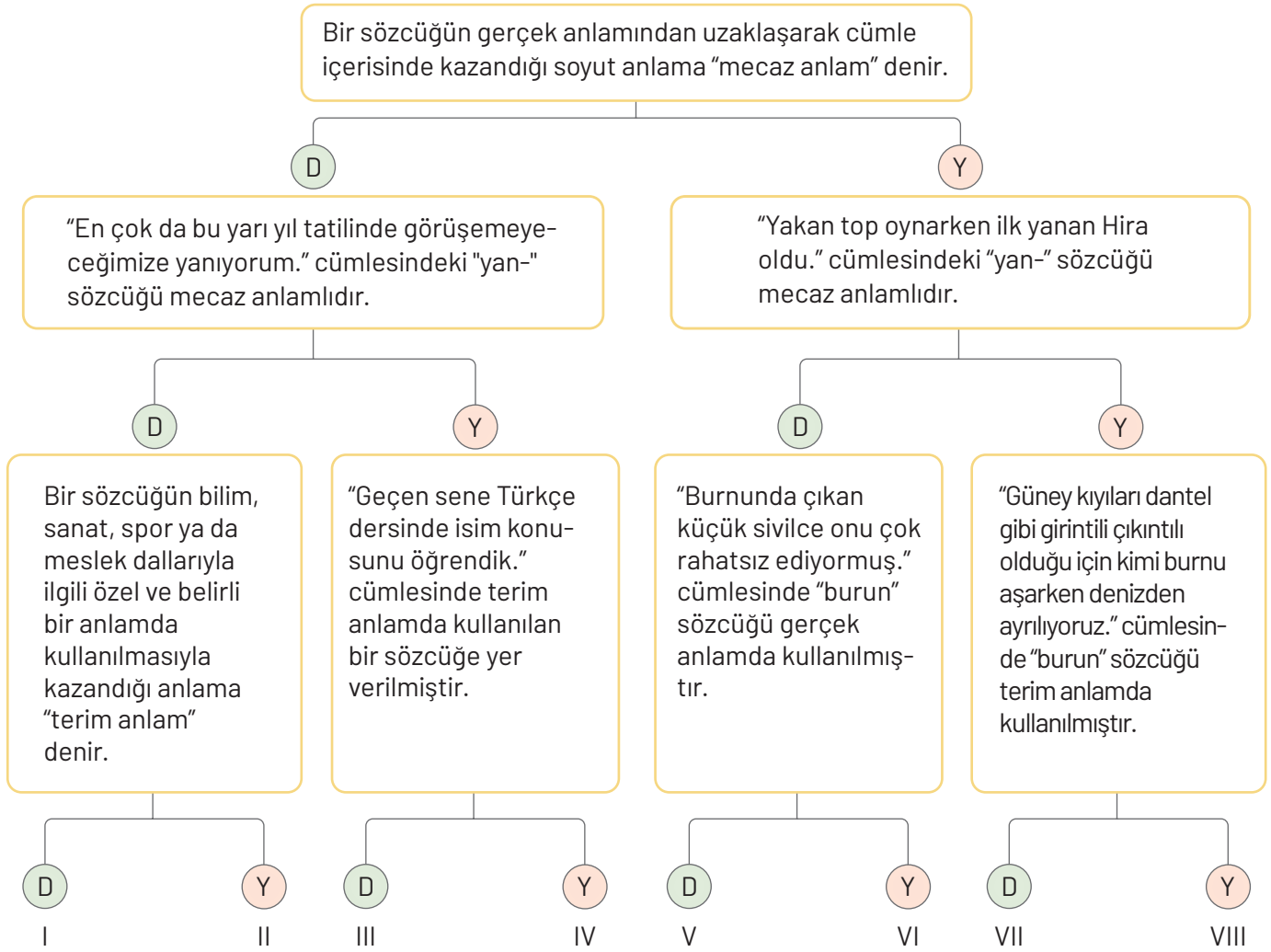
ç. Eve gelirken pazardan da iki kök nane almayı unutma.

d. Dışındaki ağrının sebebi diş kökünün iltihaplanmasıymış.

e. Katif'le kökleri geçmişe dayanan çok eski bir dostluğumuz vardır.

5

"Sözcükte Anlam" konusu ile ilgili aşağıda verilen etkinlikteki ifadelerin bazıları doğru bazıları yanlıştır. İlk kutucuktan başlayarak verilen ifadelerin doğru (D) ya da yanlış (Y) olduğuna karar vererek yönlendirici okları takip ediniz. Son olarak ulaştığınız kutucuğun numarasını yazınız.

Ulaştığınız çıkışı yazınız: _ _ _ _ _

6

- I. Kırık sandalyeler için tamirciyi bekliyoruz.
- II. Odadan çıkarken hepimize kırık bir bakış attı.
- III. Kolunda kırık yok ama yine de dikkat et.
- IV. Kalbi kırık çocukları mutlu etmek için uğraştım.

"Kırık" sözcüğü numaralanmış cümlelerin hangisinde gerçek anlamıyla kullanılmıştır?

- A) I ve II B) I ve III
C) II ve III D) II ve IV

7

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde mecaz anlamı bir sözcük yoktur?

- A) Olanlar karşısında bütün öfkesini kustu ve evden çıktı.
- B) Kızgın bir demire dökülen damla iz bırakmaz, buhar olur.
- C) Mesleğinin zirvesindeydi artık, herkes tarafından saygı görüyordu.
- D) Benim bu konudaki yarımı artık deşmeyin, geçmişi unutmak istiyorum.

- 8 O kadar dolu ki toprağın şanla
Bir değil, sanki bin vatan gibisin
Yüce dağlarına çöken dumanla
Göklerde yazılı destan gibisin

Bu dizelerdeki terim anlamlı sözcük aşağıdakilerin hangisinde verilmiştir?

- A) Toprak B) Vatan C) Gök D) Destan

- 9 Aşağıdaki numaralanmış cümlelerde geçen altı çizili sözcükleri anlam özelliklerine (gerçek, mecaz ve terim) göre uygun kutucuklara yazınız.

- a. Filenin Sultanları bu maçta da dişli rakiplerini mağlup etti.
- b. Koyduğu kitaplar, çantasını çok ağır hâle getirmiş.
- c. Bu şarkının melodisi beni geçmişe götürdü.
- ç. Ördekler de kazlar gibi perde ayaklı hayvanlardır.
- d. Çocuk, gölgesini yeni fark etti.
- e. Yaşadığımız sorunlar ailemizin arasındaki köprüyü yıktı.
- f. Eşyalarını hep çok temiz kullanır, çevresindekilere örnek olur.
- g. Çözdüğün problemde asıl olan üçgenin alanını bulmaktır.
- ğ. Bütün yollar kapandığı için eve çok geç vardım.
- h. Derin olaylar barındıran, etkileyici bir romandı.
- ı. Güneşte çok kaldığı için cildinde yanıklar oluşmuş.
- i. Oğlum son maçında ağızları açık bırakan golünü attı.

Gerçek Anlam

Mecaz Anlam

Terim Anlam

10 Bu bölümdeki yargıları doğru veya yanlış oluşlarına göre "✓" ile işaretleyerek cevaplayınız. Cevabınızın sebebi seçeneklerden bularak işaretleyiniz.

"Liseye geçtikten sonra derslerine daha fazla sarıldı."
cümlesinde "sarılmak" sözcüğü mecaz anlamda kullanılmıştır.

✓ DOĞRU ☐

✗ YANLIŞ ☐

Çünkü,

A) "Büyük bir istekle kendini vermek benimsemek" anlamında kullanıldığı için mecaz anlamdadır.

B) "Bir şeyin üzerine bir veya birkaç kez dolaşmak" anlamında kullanıldığı için gerçek anlamdadır.

"Kanat" sözcüğü "kuşlarda ve böceklerde uçmayı sağlayan organ" anlamında kullanılırsa gerçek anlamda kullanılmış olur.

✓ DOĞRU ☐

✗ YANLIŞ ☐

Çünkü,

A) Bir sözcük söylendiğinde aklımıza gelen ilk anlama gerçek anlam denir.

B) Bir sözcüğün gerçek anlamdan uzaklaşarak cümle içinde kazandığı somut anlama da gerçek anlam denir.

Bir sözcüğün hangi anlamda (gerçek, mecaz, terim) kullanıldığını tespit etmek için cümle içindeki kullanımına bakmaya gerek yoktur.

✓ DOĞRU ☐

✗ YANLIŞ ☐

Çünkü,

A) Sözcükler, cümleden bağımsız bir şekilde gerçek, mecaz veya terim anlamlıdır.

B) Sözcükler cümle içerisinde gerçek, mecaz veya terim anlam kazanır.

"Dere kenarındaki böcek ve kurbağa konserini duymalısın."
cümlesinde "konser" sözcüğü müzik terimi olarak kullanılmıştır.

✓ DOĞRU ☐

✗ YANLIŞ ☐

Çünkü,

A) "Konser" sözcüğü "sanatçıların müzik eserlerini bir topluluk önünde çalması veya söylemesi" anlamında kullanıldığı için müzik terimidir.

B) "Konser" sözcüğü bu cümlede "sürekli gürültü" anlamında kullanıldığı için mecazdır.

SÖZCÜĞÜN KAVRAM ALANINA GİREN SÖZCÜKLER I

BİLGİ KUTUSU

Eş Anımlı (Anlamdaş) Sözcükler

Yazılışları farklı, anlamları aynı olan sözcüklere "eş anlamlı sözcükler" denir.

Sözcük	Eş Anımlısı
Acemi	Toy
İhtiyar	Yaşlı
Anı	Hatıra
Hasım	Düşman

1 Aşağıdaki cümlelerde yer alan altı çizili sözcüklerin eş anlamlılarını boş bırakılan yere yazınız.

- a. Böyle küçük meseleleri problem hâline getirmemelisin. _____
- b. Gördüğüm kötü rüyanın etkisinden kurtulamadım. _____
- c. Bu hikâye yüzyıllardan beri hep aynı heyecanla anlatılır. _____
- ç. Eminim sen de çocukluğuna özlem duyuyorsun. _____
- d. Yıllar sonra babam çıktığı yolculuktan döndü. _____
- e. Misafirlerimiz gelmeden hazırlıklarımızı tamamladık. _____
- f. Biz bu işlerden fayda görmedik. _____
- g. Pazardaki kırmızı domatesleri konserve için seçtim. _____

2 Aynı varlık ya da kavramı karşılayan sözcüklere "eş anlamlı sözcükler" denir.

Buna göre aşağıdaki sözcüklerin hangisinin karşısındaki cümlede verilen sözcüğün eş anlamlısı kullanılmamıştır?

Sözcük	Cümle
A) Hayat	Doğa fotoğrafçıları yaşamlarının büyük bölümünü doğada geçirir.
B) Kent	Büyük şehirlerde yaşayan insanlar çok şanssız.
C) Sıcak	Kışın soğuk günleri aklıma geldikçe üşüyorum.
D) Güz	Sonbaharın gelişiyile içimi bir hüzün kaplar.